

SKUP METODERAPPORT:

"Skattekister og urinprøver" - en radiodokumentar om barnevern.

Programskaper og reporter: Caroline Rugeldal

Konsulent: Hege Dahl

Teknisk regi: Tormod Nygaard

1: INTRODUKSJON:

Det finnes flere hundre "barnehjem" i Norge, og i 2007 var rekordmange barn under barnevernets omsorg. I radiodokumentaren "Skattekister og urinprøver" søker jeg på en ny måte å dokumentere og gi lytterne ett innblikk i hvordan livet i en barnevernsinstitusjon kan arte seg for hovedpersonen "Siri" og andre ungdommer som med tvang er plassert under barnevernets omsorg.

Gjennom utstrakt bruk av scener kombinert med monolog- og billedskapende intervju, vil jeg gi lytterne en opplevelse av hvordan det er for ungdom å leve under strengt oppsyn av miljøarbeidere 24 timer i døgnet. Hvordan oppleves det for ungdom å bli tatt urinprøve av for å bli sjekka for dop, og hvordan er det å forsøke å skjerpe seg og bli voksen, når alt du foretar deg må godkjennes på forhånd?

Dokumentaren forteller også historien til Linn, som forsøker å klare seg selv etter at barnevernet har trukket seg ut. Linn mangler, som mange barnevernsbarn, et normalt nettverk. Resultatet er at hun havner på sosialet, har liten voksenkontakt og får en overgang til voksenlivet som er langt tøffere enn for vanlig norsk ungdom. Disse parallellhistoriene, til "Siri" som fremdeles er på institusjon og Linn som er ute, viser hvordan norsk barnevern fungerer, sett fra barnas side, – og hvor sårbare ungdom som kommer ut av barnevernet er.

2: BAKGRUNN FOR PROGRAMMET: IDE` OG PROBLEMSTILLING .

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang og hva var ideen som startet det hele?

- Research og opptak til prosjektet pågikk i 5 uker, fra begynnelsen av mai 2007.
- Total tidsramme for produksjonen var 2 måneder, hvorav 3 uker til redigering i studio.
- Ideen til å se nærmere på hvordan ungdom opplever barnevernet, kom etter å ha lest en rekke medieoppslag om drap og andre alvorlige hendelser ved ulike barnevernsinstitusjoner.
- Hensikten med prosjektet var å utdype dette bildet ved å bruke radioens særegne metoder og virkemidler for å avdekke og vise hvordan det er for ungdom å leve på institusjon under helt andre rammer enn hva andre barn oppdras i.

b) Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?

Hvordan opplever ungdom det å bo på institusjon og være under barnevernet - og hvordan oppleves det å komme ut av barnevernets omsorg?

c) Ble problemstillingen endrer underveis?

Nei, problemstillingen ble ikke endret i vesentlig grad, men den ble etter hvert utvidet til å gjelde mangel på ettervern og oppfølging av disse barna. Denne utviklingen genererte nyhetsstoff utover selve dokumentaren (se publisering under).

3: ARBEIDET: UTFORDRINGER OG ANVENDTE RADIOMETODER

Den største utfordringen i dette prosjektet var som radioreporter for det første å få adgang til en barnevernsinstitusjon. For det andre var det en utfordring å komme tett nok på disse ungdommene som har til dels har dårlige erfaringer med voksne og ikke minst med journalister. En tredje og viktig utfordring rent radiofaglig, var å få ut intervjuer og opptak som kunne gi en *radioopplevelse* av hvordan livet under og etter barnevernet kan være. Bare ved å jobbe frem tillit hos intervjuobjektene, kunne jeg få tilgang på unike scener fra hverdags livet ved en barnevernsinstitusjon. Det var dette jeg var ute etter å formidle for lytterne, og som jeg mente kunne tilføre noe nytt til stoff som allerede var kjent på feltet. For å oppnå dette benytter jeg tre hovedvirkemidler: Scener, monologintervju med vekt på konkrete bilder og dramaturgi som skulle sørge for å holde lytterens interesse i dokumentarens fulle lengde (42 min).

a) Hvordan få innpass på lukket barnevernsinstitusjon som radiojournalist:

Jeg begynte min research med å snakke med en anonym kilde som er utdannet pedagog og som har jobbet ved en rekke barnevernsinstitusjoner på Østlandet. Gjennom reserachintervju og hennes praktiske erfaring, fikk jeg tips om relevante kilder, institusjoner og problemstillinger.

Jeg erfarte raskt at ansatte i barnevernet følger en streng praksis i forhold til vern av barnevernsbarns identitet. Jeg kontaktet en rekke institusjonsledere direkte, også personer som tidligere har uttalt seg til media. Jeg møtte nesten uten unntak en svært stor skepsis til å snakke med en journalist. Flere ledere var opptatte av at media stort sett vinkler ensidig negativt og ikke balansert i forhold til barnevernet. Etter flere forsøk og avslag, fikk jeg omsider kontakt med en faglig leder ved en institusjon som kunne være interessert i å la meg få slippe til med opptaksutstyr. Vi avtalte et personlig møte for å avklare rammene rundt arbeidet.

Fokus i forhold til opptak i institusjonen var å vise hvordan livet kan være. For å få dette til var det helt nødvendig at intervjuobjektene ville tillate at jeg gjorde opptak med nær mikrofon og fulgte det daglige livet ved institusjonen over lengre tid.

b) Anonymisering av barnevernsansatte og sårbare barnevernsbarn

Jeg besøkte institusjonen et sted på Østlandet og hadde to lengre møter. Først med alle ansatte, hvor jeg la frem problemstillingen for prosjektet, viste frem opptaksutstyr og fortalte om hva slags arbeidsmetoder jeg ville benytte. Det var for eksempel et viktig premiss for meg å få ha mikrofonen på kontinuerlig mens jeg var tilstede på institusjonen, slik at jeg kunne fange opp alt som skjedde mellom de ansatte og ungdommene. Deretter møtte jeg alle ungdommene ved institusjonen, både for å presentere problemstillingen med også for å avgjøre i reserach hvem som kunne fungere som hovedpersoner.

Etter dette møtet måtte leder ved institusjonen så avklare med alle foresatte om hvorvidt barna kunne brukes i dokumentaren mot at navn ble endret og bosted/alder ikke nøyaktig oppgitt.

En avtale om delvis anonymisering og samtaler om prosjektet, gjorde at denne institusjonen åpnet for at jeg fikk komme inn og jobbe med åpen mikrofon i timevis, uten å slå av i det hele tatt. Jeg jobbet mye med å oppnå tillitt og fortrolighet hos intervjuobjektene. Intervjuobjektene "glemte" etter hvert at jeg var tilstede, noe som gjorde det mulig å få tilgang på unike scener. Dette krever mye tillitt og grundige forberedelser, men var også en forutsetning for prosjektet.

C) Hvordan vise frem livet på en institusjon? Radioscener som metode

Scener er opptak hvor en situasjon utspiller seg, men hvor deltakerne intervjuobjektene *ikke* blir intervjuet eller snakker til mikrofonen. Dette er historiefortelling som foregår akkurat nå, dette oppleves som ekte og kan ha sterk effekt på lytterne. Dette er en effektiv metode, men likevel ikke ofte brukt i radio. Forutsetningen for at det skal fungere godt, er at det står noe på spill for dem som deltar i scenen, og at de er mer opptatte av hverandre og hva de kan oppnå i situasjonen enn av at mikrofon og reporter er der.

For å finne ut hva som i dette tilfelles kunne være gode scener, gjorde jeg researchintervju med ungdommene og den faglige lederen. Urinprøver, møter om lov til å reise hjem og søknader om å få lov til å forlate institusjonen alene fremsto som mulige opptakssituasjoner. Utfordringen etter at dette var kartlagt, var å tilbringe nok tid på institusjonen og å være på riktig sted til riktig tid.

d) Billedskapende intervju - konkrete bilder for å skape en lytteropplevelse

I monologintervju med Linn bruker jeg blant annet det billedskapende intervjuet som metode. Det vil si at jeg som intervjuer i stor grad er klipt bort og intervjuobjektet snakker direkte til lytteren. Dette gjøres fordi lytteren ikke her trenger å "se" intervjueren og fordi bildet av Linn skal komme tydelig frem. Poenget er, via svært tett mikrofon, å skape et troverdig og sympatisk nærbilde av intervjuobjektet. Det er svært vanskelig å få lov til å holde mikrofonen så nær noen, uten at det krever stor tillit fra deres side.

Lytteren skal oppleve at hovedpersonen snakker til henne, og ikke til en reporter. Det billedskapende intervjuet er her kombinert med foretellende og reflekterende intervju for å skape variasjon og få fremdrift også på tema.

4: BEARBEIDING:

a) Redigering og manusarbeid:

- Opptak: ble gjort over en periode på omlag en måned, og deretter rå-redigert.
- Råstoff: Jeg hentet inn om lag 18 timer råstoff.
- Manusarbeid: foregikk i samarbeid med konsulent. Utfordringen var å fortelle en personlig historie om erfaringer med barnvernet og kombinere dette med scener som viste frem livet i en institusjon.

- Redigering i studio og dramaturgi: det var viktig å klippe "bildene" fra intervjuene slik at dette ble en fortelling med fremdrift. I tillegg jobbet vi med å kombinere eksperter og fakta/nyheter med de personlige fortellingene.

b) Utfordring i forhold til tidsbruk:

- Opptak av scener slik det gjøres i denne dokumentaren, er en svært tidkrevende metode. For eksempel varte scenen der "Siri" krangler med miljøarbeideren om helgefri, i nesten en time. Av dette råstoffet brukes omlag 3 minutter i dokumentaren. En slik heftig opptakssituasjon fordrer i tillegg at reporteren gjør seg "usynlig", ved hjelp av å se bort/ ikke delta i scenen. Deretter må scenene klippes ned uten å ødelegge for innholdet i det som faktisk utspilte seg.

5: PUBLISERING

- Dokumentaren ble sendt i NRK P2, 15. september og 16. september 2007.
- Nyhetsfeature: Råstoff fra dokumentaren ble bearbeidet til en lengre reportasje med fokus på manglende ettervern for barn som har vært under barnevernets omsorg. Sendt i Ukeslutt på NRK P1 og P2, 15. september 2007.
- Nettartikkel: Intervjuer fra dokumentaren ble også bearbeidet til en nettartikkel med fokus på barnevernsbarn som havner på sosialet i mangel av god oppfølging. Publisert på nrk.no 15. september 2007.
- Norsk bidrag på Nordic Feature Conference 2008: Dokumentaren "Skattekister og urinprøver" skal presenteres under NFC i Sverige, mars 2008.
- Reprise: i NRK Alltid Nyheter, desember 2007.

6: KONSEKVENSER

Radiodokumentaren og spesielt Linns historie og hennes erfaringer med skattekister, ble brukt av daværende barne- og familieminister Karita Bekkemellom i åpningstalen til Norsk Barnevernkongress 19. september.

- Jeg ønsker at alle barns som har kontakt med barnevernet skal bli utstyrt med en skattekiste, sa Bekkemellom. I ettertid er økonomisk hjelp barnevernsbarn blitt prioritert politikk for regjeringen og politikere har fremmet forslag om utvidet ettervern uten at det er mulig for meg å si om dette er en direkte konsekvens av dette programmet.

Gjennom denne Radiodokumentaren og påfølgende nyhetsfeature og nettsak, satte NRK også fokus på hvordan barn som kommer ut av barnevernet har det. Det spesielle med denne produksjonen, er at det er ungdommene selv som gjennom autentiske scener og dybdeintervjuer forteller hvordan mangelen på oppfølging av barnevernet og det å bli overlatt helt til seg selv, oppleves.

Dette er undersøkende journalistikk i den forstand at det å få tilgang til å vise frem hvordan virkeligheten faktisk utspiller seg, bare kan skje etter et helt spesielt, og krevende, forarbeid og gjennomføring. Gjennom denne bruken av radioens virkemidler har vi en unik mulighet til å vise frem situasjoner som utspiller seg, noe som gjør at dette er en form for undersøkende journalistikk som, til tross for at også radioscener redigeres, viser en virkelighet som er ekte.

Programskaper Caroline Rugeldal
Telefon: 99 29 09 12

NRK Marienlyst 18. januar.

VEDLEGG:

CD "Skattekister og urinprøver

Nettartikkel: "Barnevernsbarn havner på sosialen"